

ПРОБЛЕМИ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ І ПРИКЛАДНИХ НАУК

PROBLEMS OF BASIC AND APPLIED SCIENCES

УДК 336.02

О.Є. Гуляєва, магістр, Дон. нац. ун-т.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЗМІНИ СТАВКИ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

О.Є. Гуляєва. Аналіз впливу зміни ставки податку на прибуток на розвиток економіки країни. Проаналізовані фактори, на які впливає зміна ставки податку на прибуток у різні періоди з позиції послідовності виникаючих унаслідок цього взаємозалежних ефектів. Оцінено вплив зміни ставки податку на прибуток на розвиток економіки країни.

Ключеві слова: аналіз, розвиток економіки, ставка податку.

О.Е. Гуляева. Анализ влияния изменения ставки налога на прибыль на развитие экономики страны. Проанализированы факторы, на которые влияет изменение ставки налога на прибыль в разных периодах с позиции последовательности возникающих вследствие этого взаимосвязанных эффектов. Оценено влияние изменения ставки налога на прибыль на развитие экономики страны.

Ключевые слова: анализ, развитие экономики, ставка налога.

O.E. Gulyaeva. Analysis of the impact of income tax rate change on the national economic development. Analyzed are the factors affected by the change of income tax rate in different periods from the perspective of the sequence of the interdependent effects arising as a result. The influence of changing income tax rate on the national economic development is estimated.

Keywords: analysis, economic development, tax rate.

Велике значення у побудові раціональної податкової системи мають розміри податкових ставок, градації яких становить важливу частину системи податкового регулювання. Податкова політика, що нині здійснюється в Україні, має яскраво виражений фіскальний характер і орієнтована на вирішення проблеми наповнення бюджету перш за все за рахунок посилення податкового тягаря. Високий реальний рівень оподаткування невід'ємно викликає у підприємців прагнення перекласти тягар оподаткування на кінцевого споживача, включивши всю суму податків у ціну товару. Зниження продажної ціни може привести виробника до банкрутства. Результатом такої податкової політики є падіння виробництва, відсутність інтересу підприємців не тільки до розширення виробництва, але взагалі до заняття ним, бо це є зовсім невиправданий перелив капіталу в сферу посередництва і торгівлі.

Визначення оптимальних податкових ставок є дуже важким і трудомістким процесом, який повинен враховувати специфіку існуючого положення у державі. Різний рівень податкових ставок по-різному впливає на господарські процеси і ділову активність підприємців, викликаючи різну реакцію у відношенні до інвестиційних процесів.

Значний вклад у розвиток методології оцінки впливу ставки податку на економіку країни за допомогою економіко-математичного моделювання зроблено такими вченими, як

Вишневецький В.П., Стешко С.Г. [2]. Розробкою методів та механізмів регулювання розподілу податкового тягаря займалися Петренко В.Л. [4], Васильєв А.А., Міщенко С.Г., Руденський Р.А. [1]. Праці цих вчених складають на даний момент основу методології аналізу впливу ставки податку на розвиток економіки країни. Разом з тим необхідно зазначити, що проведені в Україні реформи податкової системи поставили нові завдання щодо систематизації і структурування моделей і методів аналізу впливу зміни ставки податків на розвиток економіки країни.

Метою даної статті є аналіз впливу зміни ставки податку на прибуток у різні періоди з позиції послідовності виникаючих наслідків цього взаємозалежних ефектів, а також розробка методології оцінки впливу зміни ставки податку на прибуток на розвиток економіки країни.

Найбільше значення і найбільшу вагу в обсязі надходжень до бюджету займає податок на прибуток, податок на додаткову вартість і податок на дохід фізичних осіб. Прибуток, який отримує підприємство є центральним грошовим фінансовим джерелом держави. І від того, яка частина прибутку залишається у розпорядженні підприємства після сплати податків, можливо судити о наявності чи відсутності стимулів для розвитку виробництва [2].

Згідно з новим Податковим Кодексом від 2 грудня 2010 року [3] встановлені наступні основні ставки податків:

1. Прямі податки: прибуткові податки (фіз. особи — 15%, юр.особи — 23%), соціальний податок (єдиний соц. внесок 36,76...49,7% залежно від класів професійного ризику виробництва), податки на майно: земельний податок (землі, надані для підприємств промисловості, транспорту, зв'язку та іншого призначення (за межами населених пунктів) — 5% від грошової оцінки одиниці площі ріллі по області; 0,3% від грошової оцінки одиниці площі ріллі по області за ділянки, надані на землях водного фонду), на приріст капіталу (доходи фізичних осіб від купівлі-продажу акцій і від дивідендів оподатковуються за однаковою ставкою 15%).

2. Непрямі податки: податок на додану вартість (базова ставка 17%). В системі непрямого оподаткування використовуються акцизи України, що встановлюються на окремі групи товарів (спирт етиловий та інші спиртні дистилати, спиртні напої, пиво; тютюнові вироби, тютюн та промислові заміники тютюну; нафтопродукти, зріджений газ; автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли. включаються в систему непрямого оподаткування Україну так само мита (0 або 17%).

При постановці моделі аналізу впливу зміни ставки податку на прибуток на розвиток економіки країни слід уточнити наступні вхідні умови:

1. Проаналізувати три періоди, що різняться з позиції довжини за часом і з позиції послідовності виникаючих наслідків цього взаємозалежних ефектів.

2. Розглянути ключові залежності, які визначають рівновагу ринку товарів, послуг і капіталу.

Найкоротший (миттєвий) період характеризується тим, що при зміні ставки відбувається зміна цін і попиту, рівновага на ринку товарів вже змінилася, але підприємства ще не встигли на це відреагувати зміною випуску, кількість використовуваних факторів ще не змінилася, на ринку капіталу та ринку праці рівновага не змінюється. Споживачі через інерційність споживчих переваг намагатимуться витратити на споживання ту ж суму, що і раніше. І тільки через якийсь час, зорієнтувавшись у загальній зміні цін і своїх доходів, споживачі зможуть змінити співвідношення своїх витрат. Тому в перший момент після зміни ставки податку на прибуток можна вважати, що величина витрат на споживання залишається незмінною при зміні податкової ставки.

Короткостроковим є такий період часу, протягом якого повністю змінюється рівновага на ринку товарів, змінюється кількість споживання благ і загальний обсяг споживання, тобто виробництво задовольняє попит, що змінився, а отже, декілька факторів виробництва є постійними, а інші є змінними. Рівновага на ринку капіталу тільки починає змінюватися, але неістотно, тільки щодо споживчих кредитів і депозитів. На ринку праці змінюються затрати на виробництво благ і змінюється дохід власника праці.

Довгостроковим є такий період, протягом якого змінюється кількість усіх використовуваних у виробничому процесі факторів виробництва, тобто немає постійних факторів виробництва. На ринку товарів змінюється ціна, кількість і загальний обсяг споживання. Зміна потреби в капіталі впливає на ринок капіталу, рівновага на якому змінюється для задоволення потреби у капіталі, яка або зросла, або знизилася. На ринку праці змінюються витрати на виробництво благ, змінюється дохід власників праці у протилежному від короткострокового періоду напрямі.

У довгостроковому періоді, по-перше, необхідно аналізувати зміну ключових залежностей, які визначають рівновагу ринку товарів і послуг, а саме:

- зміну споживання в найкоротшому періоді;
- зміну виробництва в короткостроковому періоді;
- зміну доходу населення та споживання в короткостроковому періоді;
- зміну виробництва та витрат на фактори виробництва в довгостроковому періоді;

По-друге, необхідно оцінювати зміну ключових залежностей, які визначають рівновагу ринку капіталу, до них відносяться:

- оцінка зростання ВВП;
- оцінка допустимого зростання монетизації при зростанні ВВП;
- зміна кредитів і депозитів юридичних осіб;
- залежність кредитів і депозитів фізичних осіб від доходу;

Збільшення ставки податку на прибуток підприємства у короткостроковому періоді негативно відобразиться на доходах як власників капіталу, так і власників робочої сили. Зменшення ж ставки податку на прибуток підприємств дозволило би збільшити доходи як власників капіталу, так і власників робочої сили, а це означатиме не тільки стимулювання ділової активності і зростання доходів працівників, але і підвищення внутрішнього попиту на товари й послуги, що відповідає стратегічному курсу розвитку економіки України.

Підвищення ставки податку на прибуток з однієї сторони не має економічного сенсу, оскільки воно призводить до економічного спаду та скороченню податкової бази у наслідок створення суттєвого неофіційного сектору економіки, ухилення від сплати податків, затримки погашення податкових зобов'язань, у результаті чого зменшується наповненість бюджету.

У нинішніх умовах в Україні бюджетна система залишається єдиним джерелом фінансування витрат на соціальний захист населення й утримання соціально-культурної сфери. Зниження рівня оподаткування не супроводжується швидким ростом податкових надходжень до бюджету через уповільнену реакцію економічних суб'єктів на зниження податків. Як правило, зменшення витрат бюджету намагаються компенсувати за рахунок скорочення соціальних програм.

Висновки. По-перше, на будь-якому етапі розвитку держави існує межа зниження витрат бюджету і рівня його дефіциту, перевищувати який економічно недоцільно. По-друге, зміна ставки податку на прибуток по різному впливає на розвиток економіки країни. По-третє, у нинішніх умовах не існує можливості перекласти частину соціальних затрат на підприємницькі структури і на доходи громадян. Це зумовлено низьким рівнем заробітної плати і збитковістю суттєвої частини підприємств. Бюджетна системи України має суттєве значення для фінансування витрат на соціальний захист населення й утримання соціально-культурної сфери. Через неможливість скорочення витрат бюджету України поки що не існує шляхів різкого зниження рівня оподаткування.

На базі визначених взаємозалежних ефектів та ключових залежностей у першу чергу необхідно удосконалити такі моделі організації процесу оподаткування, які нададуть можливість легальним чином знизити тягар фізичних і юридичних осіб без суттєвого утиску державних соціальних програм і забезпечити стійке економічне зростання. Також необхідно розробити модель ефективного податкового регулювання економічного розвитку, що буде заснована на використанні методу системної динаміки для нормалізування процесів розвитку регіональних податкових систем, що дасть змогу оцінити ефективність діючої податкової системи і збільшити довгостроковий ефект від реалізації окремих податкових зборів.

Література

1. Васильев А. А., Жерлицын Д. М., Мищенко С. Г., Руденский Р. А. Механизмы налогового менеджмента: Монография / Под общ. ред. проф. Лысенко Ю. Г. — Донецк: ООО “Юго-Восток, Лтд”, 2005. — 248 с.
2. Вишневецкий В. П., Стешко С. Г. Оценка влияния налогов на хозяйственную деятельность промышленных предприятий с помощью методов экономико-математического моделирования. — Донецк: ИЭП НАН Украины, 1998. — 180 с.
3. Податковий Кодекс України від 02.12.2010.
4. Петренко В. Л., Жерлицын Д. М. Макроэкономическая оценка налогового бремени в Украине // Вісник Донецького університету. Серія В. Економіка і право. Головний редактор д. ф-м. наук, акад. НАН України В. П. Шевченко. — Донецьк: ДонНУ, 2001. — № 1. С. 187-192
5. Чудненко В. А. Механизм перемещения налогового бремени при изменении ставки налога на прибыль / В. А. Чудненко // Модели управления в рыночной экономике: сб. науч. тр. — Донецк: ДонНУ, 2008. — Спец. вып. — С. 556-564
6. Юткина Т. Ф. Налоги и налогообложение / Т. Ф. Юткина — М.:ИНФРА, 2001. — 576 с.

References

1. Vasil'ev A. A., Zherlitsyn D. M., Mischenko S. G., Rudenskiy R. A. Mekhanizmy nalogovogo menedzhmenta: Monografiya [Tax Management Mechanisms: Monograph] / Edited by Prof. Lysenko Yu. G. — Donetsk, 2005. — 248 pp.
2. Vishnevskiy V. P., Steshko S. G. Otsenka vliyaniya nalogov na khozyaystvennyuyu deyatelnost' promyshlennykh predpriyatiy s pomoshch'yu metodov ekonomiko-matematicheskogo modelirovaniya [Evaluation of Tax Influence upon the Economic Activities of Industrial Enterprises by the Methods of Economic and Mathematic Modeling] — Donetsk, 1998. — 180 pp.
3. Podatkovyi Kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 [Tax Code of Ukraine of 12.02.2010].
4. Petrenko V. L., Zherlitsyn D. M. Makroekonomicheskaya otsenka nalogovogo bremeni v Ukraine [Macroeconomic Assessment of Tax Burden in Ukraine] // Herald of the Donetsk University. V-th series. Economics and Law. Editor-in-chief Dr. Sci. Science, Akad. of NAS, Ukraine, V. P. Shevchenko. — Donets'k, 2001. — # 1, pp. 187—192.
5. Chudnenko V. A. Mekhanizm peremeshcheniya nalogovogo bremeni pri izmenenii stavki naloga na pribyl' [Mechanism of Shifting Tax Burden in Changing the Tax Rate] / V. A. Chudnenko // Management models in the market economy: collect. sci. papers — Donetsk, 2008. — Spec. issue — pp. 556-564
6. Yutkina T. F. Nalogi i nalogooblozhenie [Taxes and Taxation] / T. F. Yutkina — Moscow, 2001. — 576 pp.

Рецензент д-р екон. наук, проф. Одес. нац. політехн. ун-та Бельтюков С.А.

Надійшла до редакції 16 вересня 2011 р.